

Ивана П. Стојков*
Универзитет у Београду, Учитељски факултет

НЕКЊИЖЕВНИ ТЕКСТОВИ У БУКВАРИМА – МЕТОДИЧКЕ МОГУЋНОСТИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ

Апстракт: Циљ овог рада је одређивање заступљености некњижевних текстова у букварима и њихова усклађеност са *Програмом наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања* (2017). Анализирано је девет буквара различитих издавача из *Каталога уџбеника за први и пети разред основног образовања и васпитања* (2019). У раду су приказане врсте и функције програмских некњижевних текстова, и то: букварски, популарни и информативни. Поред буквара, ови текстови се могу наћи у часописима, енциклопедијама, али и на интернету. Савремени друштвени контекст, онлајн настава и употреба савремених технологија утиче на измењени приступ наставним садржајима, па тако и на избор некњижевних текстова што ћемо приказати у једном делу рада. Дошли смо до закључка да су у букварима најзаступљенији некњижевни букварски текстови, да има и информативних, а да је најмање популарних, као и да не постоји усклађеност изабраних некњижевних текстова у букварима са *Програмом*, уз предлоге како да се они функционално користе у измењеним друштвеним околностима.

Кључне речи: *некњижевни текстови, савремени буквари, учење читања и писања.*

УВОД

Ученици се сусрећу са разноврсним текстовима и пре поласка у школу, али се на њиховом разумевању систематично ради од првог разреда основне школе на часовима матерњег језика. Поред описмењавања ученика у првом разреду, један од важних задатака које учитељи тада треба да остваре јесте оспособљавање ученика за разумевање и тумачење текстова предвиђених *Програмом наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања* (Просветни гласник, 2017). У том званичном документу прописани су обавезни текстови које је са ученицима неопходно прочитати и методички тумачити.

* ivana.stojkov@uf.bg.ac.rs

чити, а све њих можемо класификовати на књижевне и некњижевне текстове. За потребе овог истраживања, ми ћемо се усредсредити на проучавање некњижевних текстова јер они нису довољно испитани у методичкој литератури, а веома су важни за функционалну писменост ученика. Некњижевни текстови су у досадашњим истраживањима дефинисани као „занимљиве вести и чланци из новина и часописа, уломци из енциклопедијских или лексиконских натукница о дјечи занимљивим садржајима, натписи, казалишни плакати, рекламе” (Висинко, 2014: 13). Важно је истаћи да некњижевни текстови обухватају вежбање технике читања, упознавање са начинима организације информација у тексту, предвиђање садржаја на темељу стручних и језичких знања, разумевање значења речи из контекста, као и развијање критичког приступа читању. Када се „довољно простора посвећује раду на умјетничким и неумјетничким текстовима, то је добра основа за развој и унапређење читалачке писмености ученика у основној школи и развој вјештине учења путем читања” (Поповић, 2013: 121). Овакви текстови, дакле, омогућавају трансфер и повезивање знања између различитих предмета, ученици добијена знања могу користити у свакодневном животу и оспособљавају се за функционално читање. У оквиру наставе почетног читања и писања некњижевни текстови „најчешће имају функцију учења читања и писања, а касније увежбавања читања са разумевањем” (Цветановић, 2017: 641). Поред уџбеника, некњижевни текстови се могу наћи и у часописима, енциклопедијама, интернету, а сада, због читаве епидемиолошке ситуације организована је и онлајн настава.

У овом истраживању највише смо проучавали букварске некњижевне текстове јер се ученици читајући њих описмењавају што је и основни задатак наставе почетног читања и писања. Овим текстовима ученици се веома често обавештавају или информишу о некој теми тако да се њиховим читањем остварује још неколико функција некњижевних текстова.

НЕКЊИЖЕВНИ ТЕКСТОВИ У ПРОГРАМУ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Некњижевни текстови се у *Програму наставе у учења* (Просветни гласник, 2017) налазе у трима областима – *Почетном читању и писању*, *Књижевношћу* и *Језичкој култури*. У овом званичном документу постоје обавезни текстови, али и изборни где је или понуђено више различитих некњижевних текстова у уџбеницима или учитељи имају слободу да сами, ван обавезне литературе, ту врсту текстова пронађу и осмисле час на основу информативних или научно-популарних садржаја.

У оквиру наставе почетног читања и писања од изузетне важности је да ученици читају „текстове засићене словима која се обрађују и све врсте тек-

стова који су написани штампаним или писаним словима” (Просветни гласник, 2017: 4). Како се ти текстови најчешће налазе у букварима они се у методичкој литератури називају *букварски* и то је, као што ћемо истраживањем показати најзаступљенија врста некњижевних текстова у првом разреду основне школе.

Један одељак у *Програму наставе и учења* јесу *Популарни и информативни текстови* и управо су ту прописани некњижевни текстови који су важан извор информација у настави. Потребно да се у „буквар унесе што више текстова различитог жанра помаже учитељима приликом преласка на читанку као први уџбеник у настави књижевности” (Стојков, 2017: 83). Постоји један обавезан некњижевни текст „Буквар” аутора Милана Шипке док је све остало избор. Избор се односи на текстове у илустрованим енциклопедијама, часописима за децу и о значајним личностима српског језика књижевности и културе (Свети Сава и Вук Караџић и друге знамените и завичајне личности). Овим документом није прописано у ком уџбенику (буквару или читанци) за први разред треба да се нађу ови текстови. Методички је упитно да ли је ауторима уџбеника и учитељима лакше или теже када постоји тако широк избор текстова. Једина смерница која је дата у упутству за дидактичко-методичко остваривање програма јесте „да је важно да ученици разумеју и популарне и информативне текстове из часописа за децу, енциклопедија и сл. Важно је настојати да се уоче догађаји, просторни и временски односи и битне појединости у описима бића и природе” (Просветни гласник, 2017: 6).

Наставна област *Језичка култура*, између осталих, садржи и сегмент *Читање*. Ту је предвиђено упознавање ученика и са текстовима са практичном наменом, нелинеарним и информативним текстовима. *Програмом наставе и учења* (Просветни гласник, 2017) се предвиђа читање и уџбеничких и вануџбеничких информативних текстова. Још једном се понавља текст „Буквар” Милана Шипке и упознавање ученика са знаменитим личностима српске културе, што би потпадало под уџбеничке текстове. Учители приликом планирања наставе треба да предвиде часове и за читање вануџбеничких текстова који се садржински тичу „бонтона, информација о месту у којем ученици живе, о животињама итд” (Просветни гласник, 2017: 6). Такође, на основу интересовања ученика треба истражити литературу погодну наведеним темама и узрасту ученика како би ученици након читања таквих текстова дошли до различитих сазнања која могу да употребе на часовима других предмета, али и у свакодневном животу. Важност читања некњижевних текстова наглашена је и у начину остваривања *Програма* те се наводи да „посебна пажња треба да је усмерена на читање информативних текстова према интересовањима ученика, и у друштвеном контексту, према препорученим садржајима програма” (Просветни гласник, 2017: 8).

На основу представљених садржаја, можемо закључити да се све више увиђа значај читања и разумевања некњижевних текстова, јер су заступљени готово у свим областима матерњег језика већ у првом разреду основне школе.

Иако *Програмом наставе и учења* (Просветни гласник, 2017) то није наглашено, ови текстови се налазе и у области *Језик*, јер су и методички полазни текстови у настави граматике најчешће некњижевни и радећи на њима, ученици у одговарајућем контексту, усвајају и утврђују различите језичке појаве. Међутим, не постоје исходи у оквиру *Програма наставе и учења* (Просветни гласник, 2017) који се директно односе на читање и разумевање некњижевних текстова. Неколико уопштено формулисаних исхода могу се применити и на некњижевне текстове, али за разлику од књижевних текстова за које су експлицитно формулисани исходи, то није случај са некњижевним текстовима.

Дакле, овим званичним документом, прописан је само један некњижевни текст, док су остали текстови изборни и они могу бити одабрани и од стране аутора уџбеника и од учитеља. Ипак, постојање разноврсних текстова у уџбеницима било је од изузетног значаја током трајања онлајн наставе јер учитељи за овим текстовима нису морали додатно да трагају.

НЕКЊИЖЕВНИ ТЕКСТОВИ У БУКВАРИМА

Буквар је основни и први уџбеник у настави Српског језика и осмишљен је као књига за учење првих слова, речи, реченица, текстова и обично је троделне структуре (садржи припремни период, период за учење читања и писања, као и период за њихово усавршавање). У овом раду, посебна пажња биће усмерена на букварски и постбукварски период који садрже текстове за описмењавање ученика. Букварски текстови су они на којима се учи и увежбава читање и писање (Милатовић, 2019; Цветановић, 2016). Они су најчешће краћи и састављени су од слова и речи које су до тада ученици савладали. На самом почетку „то су тек две, три реченице у којима су речи комбиноване са сликом” (Цветановић, Јанићијевић, Мићић, 2010: 295). Приликом обраде првих слова када није могуће саставити целу реченицу због малог броја научених слова, поједине речи замењују се илустрацијама. Касније, текстови се усложњавају, дужи су, без слика, и методички су функционални. Због њихове основне функције – учења читања и писања, ти текстови најчешће немају уметничку вредност те су они и најчешће коришћени некњижевни текстови у првом разреду основне школе. Након групе научених слова, готово у свим букварима налази се обично по један текст засићен обрађеним словима и ученици се описмењавају читајући те текстове. Важно је напоменути да „савладавањем читања и писања, ученик осећа моћ и задовољство да дешифрира писане поруке и постаје богатији за бројне информације које је до сада могао да сазна само уз помоћ некога ко зна да чита” (Стојановић, 2016: 118). Као што је *Програмом наставе и учења* (Просветни гласник, 2017) предвиђено, у букварима се налази још неколико врста некњижевних текстова.

Информативни текстови су још једна врста некњижевних текстова која се налази у букварима и *Програмом* је предвиђена за читање у првом разреду основне школе. Информативни текстови написани су објективно и садрже одређене информације које су садржински прилагођене узрасту ученика. То су „текстови о појавама и догађајима, писани публицистичким стилем” (Цветановић, Стојановић, Мишић, 2017: 644) У букварима, најчешће су то кратки и јасни текстови о животињама, биљкама, градовима. Неретко, након информативних текстова постоје упућивања ученика на литературу где би могли о томе да прочитају више. Оно што је занимљиво и важно, у новом друштвеном контексту јесте често усмеравање ученика на садржаје који су на интернету, пошто је то значајан извор информација у савременом друштву.

Програмом наставе и учења (Просветни гласник, 2017) прописано је читање и научно-популарних, односно, популарних текстова. Научни текст подразумева научно објашњење одређене природне или друштвене појаве. У ширем смислу, то су „текстови у којима преовладава научни функционални стил: научно-уџбенички текстови, научно-популарни текстови, научно-критички текстови и научно технички текстови” (Марка, 2016: 177). Неретко долази до поистовећивања научно-популарних и осталих текстова, међутим, „као критеријум текстуалног разграничења могу да послуже класификације текстова с функционално-стилске и композиционе тачке гледишта. Природа њиховог дискурса је различна, функционално-стилски ниво исказа диференциран” (Росић, 2012). Популарни текстови који се налазе у анализираним букварима различитих издавача јесу текстови о Вуку Караџићу и Светом Сави, а у појединим уџбеницима постоје и текстови о другим знаменитим Србима.

Поред издвојених некњижевних врста, у букварима постоје и нелинеарни текстови (рецепти за колаче, распореди часова), текстови из различитих часописа за децу (*Дечје новине*), описи и правила за дечје игре („Препоручено писмо”), занимљивости („Зашто се каже да неко има рукопис *као сврачје ноге*”), правила понашања. Читањем некњижевних текстова ученици „вјежбају проналажење података, раздвајање битних од небитних података, њихово разврставање у схеме и графиконе, тумачење схема, графикона и сл.” (Поповић, 2009: 7).

ФУНКЦИЈЕ НЕКЊИЖЕВНИХ ТЕКСТОВА У БУКВАРИМА ЗА ПРВИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Једна од основних функција некњижевних текстова јесте описмењавање ученика, увођење у разумевање ових текстова, као и долажење до нових информација и сазнања. У *Табели 1.* издвојене су методичке функције различитих врста некњижевних текстова који се налазе у букварима и предвиђени су *Програмом наставе и учења.*

Табела 1. Функције некњижевних текстова у букварима

Врста некњижевног текста	Методичка функција
Букварски текстови	Описмењавање ученика – савладавање технике читања и писања.
Информативни текстови	Долажење до информација о предметима и појавама блиским узрасту ученика и њиховим интересовањима.
Популарни текстови	СТИцање и проширивање знања о научним појавама и историјским личностима наше културе.
Остали некњижевни текстови	Оспособљавање ученика за читање текстуално-графичких приказа, упућивање ученика на читање друге литературе и примену знања за сналажење у свакодневном животу.

Поред наведених методичких функција, читање и разумевање некњижевних текстова омогућавају и осамостаљивање ученика приликом долажења до информација, усмеравају их на истраживање и дају информације које су важне и у настави других предмета. Такође, оне подразумевају и учење, сазнавање, развијање способности говорне културе ученика, правилну употребу језика и подстицање на стваралачки рад у настави. Све ове функције оствариве су ако програми, уџбеници и додатна литература за ученике садрже довољан број и различите врсте некњижевних текстова. Како су због епидемиолошке ситуације, школске 2020/21., ученици пратили онлајн наставу, треба напоменути да је једна од функција и осамостаљивање ученика јер су они сада били приморани на самосталан рад чак и током учења читања и писања. У савременом друштвеном контексту посебно је важно повезивање информација и знања, као и способност ученика да примењују научено како у настави, тако и у свакодневном животу, али и развијање функционалне писмености ученика већ од првог разреда основне школе. У свим досадашњим истраживањима (ПИСА, ПИРЛС) наши ученици су постизали лоше резултате баш из области функционалне писмености па на том пољу треба систематски радити (Бауцал, Павловић Бабић, 2010). Такође, након описмењавања, ученике треба уводити у „раздвајање битних од небитних података јер то води ка такозваном сажимању текста, то јест учечавању кључних елемената” (Вучковић, 2017: 77).

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

За потребе овога рада спроведено је истраживање са циљем анализе некњижевних текстова у девет акредитованих буквара. Из постављеног циља произилазе следећи задаци истраживања:

1. утврдити бројност некњижевних букварских текстова за учење штампаних и писаних слова ћирилице;

2. утврдити постојање различитих врста некњижевних текстова у букварима према програмским оквирима.

Приликом реализације овог истраживања као основна метода коришћена је дескриптивна метода. Сходно задацима и истраживачкој методи, употребљена истраживачка техника јесте анализа педагошке документације (*Програма наставе и учења и уџбеника*). Узорак нашег истраживања чине девет од тринаест одобрених буквара из *Каталога уџбеника* (Службени гласник РС, 2019). Дакле, узорак чини девет буквара (наведени су редоследом из *Каталога*) и ради прегледности у табелама са резултатима истраживања наведени су по имену издавача:

- БИГЗ школство: *Буквар* (Стакић, Ђуровић, Јовић, 2018);
- Креативни центар: *Буквар са наставним листовима* (Маринковић, 2018);
- Герундијум: *Буквар за први разред основне школе* (Милошевић Јешић, 2018);
- Едука: *Нови буквар за први разред основне школе* (Матијевић, Видовић, Јанаћковић, 2018);
- Klett: *Маша и Раша – игра словима, Буквар за 1. разред основне школе* (Гаврић, Ковачевић, 2018);
- Фреска: *Буквар за први разред основне школе* (Јоксимовић, 2018);
- Нови Логос: *Буквар за први разред основне школе* (Милић, Митић, 2018);
- Вулкан издаваштво: *Буквар* (Наумовић, 2018);
- ЈП Завод за уџбенике: *Буквар за српски језик у првом разреду основне школе* (Богавец, Бојовић, 2018).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Букварски некњижевни текстови

У овом истраживању било је значајно одредити колико има букварских некњижевних текстова. Одредили смо број букварских текстова написаних штампаним и писаним слова, као и укупан број тих текстова у уџбеницима различитих издавача јер је то један од најзначајнијих фактора који утиче на учење и усавршавање технике читања и писања. Као што је наведено, ти текстови су осмишљени за описмењавање ученика и њихова бројност приказана је у *Табели 2*.

Табела 2. Некњижевни букварски текстови у букварима

Издавач	Букварски некњижевни текстови написани штампаним словима	Букварски некњижевни текстови написани писаним словима	Укупан број некњижевних букварских текстова
Герундијум	9	5	14
Едука	12	10	22
Креативни центар	20	11	31
Вулкан знање	26	15	41
Нови Логос	25	20	45
ЈП Завод за уџбенике	31	16	47
Фреска	27	20	47
БИГЗ	28	21	49
Klett	32	19	51

Са читањем некњижевних текстова ученици се сусрећу у букварском периоду. Након обраде првих неколико слова није могуће читати текстове (чак ни реченице), али врло брзо ученици почињу са писањем и читањем текстуалних целина. На почетку описмењавања, као што је претходном делу рада наведено, поједине речи замењују се сликама, због броја савладаних слова, а текст је засићен до тада наученим словима. Штампана и писана слова се могу обрађивати одвојено, што је најчешће и случај или упоредо, што је методички и оправдано. Када говоримо о броју некњижевних текстова за учење штампаних слова важно је напоменути да он зависи и од тога колико слова се обрађује на једном часу, тј. колико слова се учи у оквиру монографског и/или групног поступка обраде слова јер нови *Програм наставе и учења* прописује да је могуће штампана и писана слова обрадити „комбинацијом монографског и групног поступка, групним или комплексним поступком” (Просветни гласник, 2017: 6).

У анализираним букварима видимо велики распон у броју букварских некњижевних текстова. У буквару издавача „Герундијум” (Милошевић Јешић, 2018) постоји девет таквих текстова и то је једини буквар који не садржи текстове који су комбинација речи и слика, већ искључиво текстове састављене од научених слова. Буквар издавача „Klett” (Гаврић, Ковачевић, 2018) има тридесет два некњижевна текста за учење штампаних слова. На бројност текстова написаних штампаним словима може утицати и редослед обраде слова због (не)могућности састављања речи и реченица у оквиру текста, али је изузетно велика разлика у броју приказаних текстова у одабраним уџбеницима. Става смо да је неопходно да буквари обилују овом врстом некњижевних текстова јер ученици те текстове читају и на часовима обраде и утврђивања.

Број текстова написаних писаним словима креће се од пет до двадесет и један, тако да се може закључити да и у овом сегменту уџбеника постоји велика разлика. Писана слова су тежа и за писање (због повезивања слова) и за читање, па је ученицима потребно и више времена и вежбања да их усвоје. Иако није прописано колико је оваквих текстова потребно да би ученици савладали ћирилична слова, ипак, у колони у којој је приказан укупан број некњижевних текстова у букварима видимо да је то најчешће више од тридесет текстова и за обраду и за утврђивање ћириличних слова. Методички значајно је напоменути да већина буквара који су чинили узорак истраживања садржи питања за разумевање прочитаног, те се после већине текстова налази неколико репродуктивних питања којима се може проверити да ли ученици разумеју оно што читају.

ОСТАЛИ НЕКЊИЖЕВНИ ТЕКСТОВИ

Поред букварских, анализирали смо и присутност других некњижевних текстова предвиђених *Програмом наставе и учења* (Просветни гласник, 2017). Као што је назначено, програмске основе су доста широко постављене, односно, ауторима уџбеника и учитељима је дата слобода да сами одаберу информативне текстове. У буквару издавача „Нови Логос” (Милић, Митић, 2018) постоје информативни текстови о градовима (Београду и Краљеву) и животињама (жирафи и фазану). Клетов буквар (Гаврић, Ковачевић, 2018) садржи различите занимљивости и информативне текстове о облацима и кикирикију, нпр. Издавачка кућа „Вулкан знање” (Наумовић, 2018) у свом буквару садржи упутства за различите деџе игре, нелинеарне текстове, упућивање на другу литературу и истраживање на интернету. У Заводовом буквару (Богавац, Бојовић 2018) могу се пронаћи текстови из часописа за децу (*Деџе новине*) што је такође *Програмом* предвиђено.

Поред тога, један ауторски некњижевни текст који је обавезан је текст „Буквар” Милана Шипке и он се не налази се у свим проучаваним букварима. Међутим, *Програм наставе и учења* није прописао у ком уџбенику за матерњи језик тај текст треба да се нађе, те се не може замерити ауторима буквара зашто се он не налази баш у том уџбенику, иако би према називу и садржини текста логично било да је том некњижевном тексту баш ту место. Како се у букварима налази одломак из наведеног текста, дужине самог одломка се разликују, али су прилагођене ученицима првог разреда. Оно што је посебно важно, а налази се у сваком буквару јесте дидактичко-методичка апаратура која прати текст и у неким букварима постоје питања и за усмено и писмено одговарање.

Популарни текстови који би требало да се нађу у уџбеницима за први разред јесу о два значајним личностима наше историје и културе, о Вуку

Караџићу и Светом Сави. Већ у буквару, ученици ће се упознати са овим знаменитим Србима. Готово сви анализирани буквари садрже популарне текстове о Вуку Караџићу и Светом Сави. Оно што превазилази оквире овог истраживања јесу дужине тих текстове, одабир информација о њима, повезаност са неким од других (чак и књижевних) текстова и број питања након текста. Како се у званичном документу наглашава и избор о знаменитој завичајној личности, у два буквара дати су текстови о Николи Тесли („Вулкан знање”) и Јовану Јовановићу Змају („Фреска”).

Букварски текстови су најзаступљенији некњижевни текстови у првом разреду. Као што је у *Табели 2.* приказано, број букварских текстова се разликује од издавача, али веома је важно да су они толико присутни у уџбеницима јер се ученици захваљујући њима, описмењавају. Овим истраживањем је показано да су аутори буквара све креативнији у погледу одабира информативних текстова. Њих је такође све више и оно што је методички важно јесте постојање питања за разумевање, као и усмеравање на читање сличних текстова. Популарни текстови у букварима су најчешће они које је *Програм наставе и учења* прописао, али као што је наведено, неки аутори су отишли корак даље и уврстили додатне текстове. Учитељи, наравно, поред некњижевних текстова који се налазе у одабраном буквару могу да користе и додатне материјале јер савремени друштвени контекст омогућава наставницима да трагају на интернету и одаберу текстове који им највише одговарају.

ЗАКЉУЧАК

Са некњижевним текстовима ученици се сусрећу већ приликом описмењавања у првом разреду основне школе, када читају букварске текстове. Буквар, поред њих садржи и информативне и популарне текстове, који су ипак много мање заступљени у наставном процесу од букварских, али су то обавезне некњижевне врсте пошто су предвиђени *Програмом наставе и учења* (Просветни гласник, 2017).

На основу истраживања, дошли смо до закључка да су у букварима најзаступљенији некњижевни букварски текстови, да има и информативних, а да је најмање популарних. Потпуно је очекивано да је највише букварских текстова пошто се ученици, читајући њих, описмењавају. Програмски оквир је доста широко постављен и оставља доста простора ауторима уџбеника и учитељима што може бити добро, али ако се не испланира унапред, може бити и занемарено у настави. С друге стране, друштвени контекст и развој технологије омогућавају простор за изналажењем различитих некњижевних текстова. Текстови могу бити тематски планирани или одабрани у зависности од интересовања ученика и повезаности са градивом из других предмета. Важно је само да дужина некњижевних текстова и садржај одговарају узрасту ученика.

Иако је званичним *Програмом наставе и учења* (Просветни гласник, 2017) предвиђено читање ове врсте текстова већ од првог разреда основне школе, ипак наши ученици не постижу тако добре резултате на интернационалним тестирањима о разумевању прочитаног где се они тешко сналазе баш приликом читања и декодирања некњижевних текстова. То може бити знак да је потребно још више оваквих текстова и да се они не смеју занемаривати у настави, већ да је потребно много више пажње и часова посветити систематском раду на њима.

Методички изазови и важност рада на некњижевним текстовима свакако ће допринети вишем степену разумевања текстова, утицаће на савладавање вештине читања, али ће усмерити учитеље и ауторе уџбеника на форму некњижевних текстова пред којима ученици имају потешкоће. Такође, савремени друштвени контекст и употреба савремених технологија утиче на измењени приступ наставним садржајима, па тако и на избор некњижевних текстова.

Извори

- Богавац, Д. и Бојовић, Д. (2018). *Буквар за српски језик у првом разреду основне школе*. Београд: ЈП Завод за уџбенике.
- Гаврић, З. и Ковачевић, М. (2018). *Маша и Раша – игра словима*, Буквар за 1. разред основне школе. Београд: Klett.
- Јоксимовић, С. (2018). *Буквар за први разред основне школе*. Београд: Фреска.
- Маринковић, С. (2018). *Буквар са наставним листовима*. Београд: Креативни центар.
- Матијевић, Б., Видовић, Љ. и Јанаћковић, Р. (2018). *Нови буквар за први разред основне школе*. Београд: Едука.
- Милић, Д. и Митић, Т. (2018). *Буквар за први разред основне школе*. Београд: Нови Логос.
- Милошевић Јешић, С. (2018). *Буквар за први разред основне школе*. Београд: Герундијум.
- Наумовић, С. (2018). *Буквар*. Београд: Вулкан издаваштво.
- Стакић, М., Ђуровић, Д. и Јовић, В. (2018). *Буквар*. Београд: БИГЗ школство.

Литература

- Бауцал, А. и Павловић Бабић, Д. (2010). *ПИСА 2009 у Србији: први резултати. Научи ме да мислим, научи ме да учим*. Београд: Институт за психологију Филозофског факултета у Београду и Центар за примењену психологију.
- Висинко, К. (2010). *Језично изражавање у настави хрватскога језика*. Загреб: Писање.
- Вучковић, Д. (2017). Поучавање и усвајање читалачке писмености у млађим разредима основне школе у Црној Гори. *Иновације у настави*, 2, 68–81.
- Каталог уџбеника за први и пети разред основног образовања и васпитања* (2019). Службени гласник Републике Србије, бр. 27/18, 650-02-00157/2019-07. Retrieved 12 May, 2021 from the World Wide Web <http://www.mpn.gov.rs/udzbenici/>.
- Милатовић, В. (2019). *Методика наставе српског језика и књижевности – у млађим разредима основне школе*. Београд: Учитељски факултет.
- Мркаљ, З. (2016). *Од буквара до читанки (методичка истраживања)*. Београд: Учитељски факултет.
- Поповић, Д. (2013). Развој читалачке писмености и образовни програм матерњег језика и књижевности у основној школи. *Иновације у настави*, 26(3), 112–123.
- Поповић, Д. (2009). Неумјетнички текстови у настави језика. У Поповић Д. (ур.): *Настава матерњег језика и књижевности (7–19)*. Подгорица: Завод за школство.
- Програм наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања* (2017). Просветни гласник, Службени гласник Републике Србије, бр. 16/2017.
- Пурић, Д. (2018). Настава српског језика у функцији подстицања читалачких интегровања ученика млађег школског узраста. *Иновације у настави*, 4, 31–45.
- Росић, Т. (2012). *Научно-популарни, информативни и научно-технички текстови у настави – жанровске особености*. Јагодина: Педагошки факултет.
- Стојановић, Б. (2016). Потреба за индивидуализацијом садржаја у настави почетног читања и писања и савремени буквари. У Пешикан А. (ур.): *Настава и учење – уџбеник у функцији наставе и учења* (115–132). Ужице: Учитељски факултет.
- Стојков, И. (2017). Протоколи за анализу уџбеничких елемената у савременим букварима. *Методичка пракса*, 13 (1), 71–86.
- Цветановић, З., Јанићијевић, В. и Мишић, В. (2010). Методички аспекти савременог буквара. У Јордановић Б. (прир.): *Буквари и букварска настава код Срба* (287–305). Београд: Педагошки музеј.
- Цветановић, З., Стојановић, Б. и Мишић, Д. (2017). Врсте текстова у разредној настави језика и књижевности. *Теме*, XLI (3), 639–652.

Ivana P. Stojkov

University of Belgrade, Teacher-Training Faculty

NON-LITERARY TEXTS IN SPELLING BOOKS – METHODOLOGICAL POSSIBILITIES IN CONTEMPORARY SOCIAL CONTEXT

Summary

The aim of the paper is to determine the representation of non-literary texts in spelling books and their compliance with the *Program of Teaching and Learning for the first grade of primary education* (2017). Nine spelling books from different publishers from the *Textbook Catalogue for the first and fifth grades of primary education* (2019) were analyzed. The study shows the types and functions of programming non-literary texts: texts from spelling book, popular and informative texts. In addition to spelling books, these texts can be found in magazines, encyclopedias, but also on the Internet. Contemporary social context, online teaching and the use of modern technologies affect on the revised access to teaching content, as well as the selection of non-literary texts that we will show in one part of the study. We have come to the conclusion that in the spelling books most represented are non-literary spelling books texts, that there are informative and the least popular texts, and that there is no compliance of selected non-literary texts in the spelling books with the *Program* with suggestions on how to use them functionally in revised social circumstances.

Keywords: *non-literary texts, contemporary spelling books, learning of reading and writing.*